

УДК 378.011.3-051(438)

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4\(193\)-10-15](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4(193)-10-15)

Мотрук Надія

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-7542-4823>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ У ВЧИТЕЛЬСЬКИХ КОЛЕГІУМАХ ПОЛЬЩІ

A На основі системного аналізу нормативно-правової бази з питань педагогічної освіти та практики підготовки майбутніх учителів до здійснення інтегрованого навчання у 1–3 класах початкової школи Польщі висвітлено роль і місце вчительських колегіумів у формуванні педагогічних кадрів для вирішення цієї соціально-педагогічної проблеми впродовж 90-х рр. ХХ – початку ХІ ст. Проаналізовано мету і завдання підготовки майбутніх учителів інтегрованого навчання в закладах професійної освіти даного типу. Розкрито доцільність педагогічної освіти вчителя за двома спеціальностями. З'ясовано, що такий підхід розширює можливості працевлаштування і підвищує ефективність професійно-педагогічної діяльності. Обґрунтовано значення психолого-педагогічних навчальних дисциплін і педагогічної практики у формуванні професіограми майбутнього вчителя інтегрованого навчання в 1–3 класах. Доведено, що вчительські колегіуми напрацювали оригінальні концепції освіти і забезпечують своїм випускникам перспективи в професійно-педагогічній діяльності в галузі інтегрованого навчання системи початкової освіти.

Ключові слова: підготовка вчителів; інтегроване навчання; початкова освіта в Польщі; вчительські колегіуми; педагогічна освіта; психолого-педагогічні дисципліни; педагогічна практика

S **Motruck Nadiia. The peculiarities of professional teacher training for integrated teaching in teacher preparation collegiums in Poland.**

The article, based on a systematic analysis of the legal framework on pedagogical education and the practice of training teacher candidates (pre-service teachers) for the implementation of integrated education in grades 1–3 of primary school in Poland, highlights the role and place of teacher preparation collegiums in preparing educators to solve this socio-pedagogical problem between the 90-th of the 20th and early 21st century. The purpose and tasks of training teacher candidates for integrated teaching in full-time vocational education institutions have been analyzed in accordance with the social requirements and challenges of the modern labor market. The expediency of teacher training in two specialties simultaneously has been revealed - the combination of the specialty of an integrated teacher with the specialties of a preschool teacher, a music teacher, foreign language teacher, and a speech therapist. It has been found out that this approach expands employability and increases the effectiveness of professional and pedagogical activities. The importance of psychological and pedagogical disciplines and field-based teaching practice for the formation of a teacher candidate's mastery in integrated teaching in grades 1–3 has been substantiated. It has been proved that teacher preparation collegiums have developed original concepts of education that are significantly different from the theoretical and philosophical model of university education, meet the requirements of the labor market and provide their graduates with prospects in professional and pedagogical activities in the field of integrated primary education.

Key words: teacher training; integrated teaching; primary education in Poland; teacher preparation collegiums; educator training; psychological and pedagogical disciplines; field-based teaching practice

Мотрук Надія Матвіївна, викладачка психолого-педагогічних дисциплін, Педагогічний фаховий коледж, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Motruck Nadiia, instructor of psychological and pedagogical disciplines, Teacher Training Vocational College, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

E-mail: nadijamotruk@ukr.net

Актуальність проблеми. Реформа освіти в Польщі була започаткована в 1999 р., триває й досі, і з кожним роком набуває все ширших масштабів і докорінних змін, оскільки ставить за мету забезпечити формування в учнів, починаючи з молодшого шкільного віку, ключові компетенції Європейського Союзу. Йдеться про компетенції, що необхідні кожній людині для успішного життя в суспільстві, для самореалізації та особистісного розвитку, для вироблення активної громадянської позиції та життєдіяльності в неоднорічних реаліях сучасного соціуму. Основи їх закладаються вже у початковій школі (1–3 класи), яка з 1999/2000 навчального року працює за інтегрованою системою навчання. Тож цілком очевидно, що результативність цього процесу залежить передусім від учителя, його готовності формувати в молодших школярів навички читання, наукове мислення, вміння спілкуватися усною та письмовою рідною й іноземними мовами, застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, вчитися і працювати в команді. Цілком закономірно, що ці завдання зумовили зміни і в системі педагогічної освіти, яка покликана готувати вчителя, спроможного забезпечити інтегрований підхід у галузі початкової освіти. Актуальності ця проблема набуває ще й тому, що з 1 вересня 2017 року на таку форму навчання перейшли наступні класи – аж до восьмого включно.

Отже, перед системою професійної підготовки поставило питання, як ефективно підготувати майбутніх педагогів до якісного здійснення чергової реформи.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Освітні реформи в початковій школі Польщі стали предметом наукових досліджень уже на початку нинішнього століття і перебувають у полі зору вчених дотепер, оскільки цей процес має перманентний характер. Різні його аспекти привернули увагу таких польських дослідників, як І. Адамак, І. Булахович, І. Боравська, К. Деник, К. Дурай-Новаківська, І. Копачинська, К. Крижко, А. Новак-Лаєвська, Р. Ольшанська, Г. Рура, М. Цацковська, Г. Чайковська-Кілянек та ін.

До вивчення проблем інтегрованого навчання в Польщі долучилися й українські науковці А. Василюк, С. Ільях, О. Іонова, Н. Мотрук, О. Попова, Н. Сінопальнікова, М. Скотна, С. Якименко.

Найґрунтовнішим на сьогоднішній день дослідженням проблем реформування освіти в Польщі та інтеграції початкового навчання в Польщі є монографія Т. Яніцької-Панек «Теорія і практика підготовки вчителів до ґрунтовно проаналізованої цілі освіти як компоненту навчально-виховної системи у співвідношенні з такими її компонентами, як: зміст, стратегії, методи, форми, засоби і функції та процес цілеспрямованої системної підготовки вчителя до їх досягнення.

Мета статті: розкрити нормативно-правові засади, зміст і форми діяльності та роль учительських колегіумів

в освітніх реформах початкової школи Польщі наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Викладення основних результатів. Реформування початкової освіти в Польщі, зокрема впровадження інтегрованого навчання в 1–3 класах, що передбачало основною формою роботи дитини не класичний шкільний урок, а день її різнопланової активності, висунуло нові вимоги до професійної підготовки вчителів. Згідно з Розпорядженням МНОiС (MENiS) від 10 вересня 2002 року у справі детальних кваліфікацій, які вимагаються від учителя, і визначення шкіл і випадків, у яких можна працевлаштувати вчителів, що не мають вищої освіти або закінченого закладу освіти вчителів [4], зайняти посаду вчителя в дошкільних установах, початкових (основних) школах, ..., освітньо-виховних закладах, закладах, що забезпечують опіку і виховання учнів в навчальний період поза місцем постійного проживання, може особа, яка:

1. Має закінчену вищу освіту зі ступенем магістра у напрямку, який відповідає або є наближеним до предмета, якого навчає особа або видом реалізованих занять і має педагогічну підготовку або...

2. Володіє дипломом закінченої вищої освіти вищих професійних закладів у напрямку (спеціальності), який відповідає або є наближеним до предмета, якого навчає особа або видом реалізованих занять і має педагогічну підготовку або

3. Має диплом завершеної вищої освіти зі ступенем магістра з іншого напрямку, ніж предмет, якого викладає або вид занять, які проводить, або диплом про вищу професійну освіту в іншому напрямку (спеціальності), ніж предмет, який викладає або заняття, які проводить, та володіє педагогічною підготовкою і закінчила післядипломні курси або кваліфікаційний курс з області предмета, що навчає або виду занять, які проводить.

4. Має диплом закінчення закладу підготовки вчителів зі спеціальності, яка відповідає предмету, що навчає або виду занять, які проводить або має диплом

5. Закінчення закладу освіти вчителів у іншому напрямку, ніж предмет якому навчає або вид занять, які проводить, а також закінчила кваліфікаційний курс з області предмета, якому навчає або виду занять, які проводить [4].

Розпорядження МНО від 12 березня 2009 року дещо змінило формулювання кваліфікацій, якими повинна володіти особа, що претендує на посаду вчителя, звужуючи область кваліфікацій із напрямку до спеціальності. Так, у новому формулюванні, п.4 і п.5 набирає звучання:

п.4 Закінчила заклад освіти вчителів зі спеціальності, що відповідає предмету, якому навчає або виду занять, які проводить або

п.5. Закінчила заклад освіти вчителів з іншої спеціальності, ніж зазначена у п.2, а, окрім того, закінчила квалі-

фікаційний курс в області предмета, якому навчає, або занять, які проводить.

Окрім того, у Розпорядженні зазначається, що «кваліфікаціями для працевлаштування на посаді вчителя дошкільного виховання і вчителя початкової освіти в 1–3 класах базової школи також володіє особа, яка закінчила:

1. Навчання у ВНЗ з напрямку «Педагогіка» зі спеціальності, яка готує до праці з дітьми у дошкільному або ранньому шкільному віці, або

2. Заклад освіти вчителів зі спеціальності, яка готує до праці з дітьми у дошкільному або ранньому шкільному віці [6].

Отже, реформа, започаткована у 2002 році, однозначно визначила, що вчителем (у тому числі вчителем інтегрованого навчання) може бути тільки особа, яка має завершену вищу освіту або закінчила заклад освіти вчителів. Станом на 2013 рік структура професійної підготовки вчителів має двоступеневий характер.

Зазначимо, що на початку 90-х років ХХ століття у спектрі соціального замовлення щодо професійної підготовки вчителів раннього шкільного навчання в системі професійної освіти в Польщі з'явився новий тип навчально-виховних закладів – учительських колегіумів. Попри видиму новизну, колегіуми стали продовженням традицій підготовки вчителів у педагогічних ліцеях та – вчительських студіях.

Нормативно-правовою основою створення і функціонування вчительських колегіумів є ст. 77, п. 1., Закону про освіту Польщі, розпорядження Міністра національної освіти від 12 серпня 1997 року у справі закладів підготовки вчителів та розпорядження Міністра національної освіти від 9 серпня 1999 року у справі закладів підготовки вчителів.

Зокрема у ст. 77, п. 1. Закону про освіту, зазначається, що «з метою підготовки вчителів дошкільних закладів, базових шкіл, освітньо-виховних закладів, а також учителів іноземних мов можуть створюватись учительські колегіуми і вчительські колегіуми іноземних мов» [11].

Вищезазначене розпорядження дещо уточнює чинний на той час кваліфікаційний обсяг, зазначаючи, що колегіуми готують учителів дошкільних установ, базових шкіл, освітньо-виховних, опікунсько-виховних і ресоціалізаційних установ [7].

Аналіз історії професійної підготовки вчителів дає підстави стверджувати, що впровадження в систему середньої професійної освіти такого типу закладів стало своєрідною заміною вчительських студій, які функціонували у 70–80-ті роки ХХ століття і були повністю ліквідовані впродовж 1991–1994 років.

Від часу створення вчительських колегіуми були підпорядковані Міністерству національної освіти, яке, у

свою чергу, здійснює методичну і адміністративну підтримку загальної середньої та середньої професійної освіти.

У розпорядженні МНОП від 1997 року, з наступними змінами у 1999 році, зазначалось, що створення, керування, перетворення і ліквідацію колегіумів реалізують куратори освіти, діючі від імені воєводи. Однак для створення, а також для започаткування у колегіумі нової спеціальності або ж упровадження іншої, ніж денна форми навчання, необхідними є: висновок відповідного міністра до справ освіти і виховання, у випадку колегіуму, яким керує орган територіального самоврядування, або дозвіл відповідного міністра до справ освіти і виховання, у випадку колегіуму, яким керує інший орган або особа фізична.

У свою чергу колегіуми, що створюються та керуються органами територіального самоврядування є колегіумами публічними (державними), а колегіуми, що створені та керуються іншими особами – фізичними чи юридичними, є колегіумами непублічними (приватними). Варто, однак зазначити, що, як і у випадку інших освітніх інституцій, приватні колегіуми, що створені і функціонують відповідно до положень розпорядження, мають такі самі права, як і публічні (державні) колегіуми.

З метою забезпечення відповідної якості педагогічної теоретичної і практичної підготовки, розпорядженням від 1999 р. введено додаткову вимогу щодо створення та функціонування вчительських колегіумів, зокрема, § 5 п. 1 стверджував що, умовою створення колегіуму або ж уведення нової спеціальності чи форми навчання, іншої ніж денна, є забезпечення науково-дидактичної опіки вищої школи (ВНЗ), яка реалізує навчання на II рівні (магістр) у напрямках, що відповідають спеціальностям, яким навчають у колегіумі. Умовою організації навчання зі спеціальності на заочній чи вечірній формі є наявність у колегіумі денної форми цієї спеціальності.

Із метою виконання зазначеної вище умови, всі вчительські колегіуми, які функціонують у Польщі, опинилися під так званим «патронатом» вищих навчальних закладів.

Окремими нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність вчительських колегіумів та організацію навчального процесу у них, є Збірник Правил (Regulamin) і Статут.

Мета і завдання підготовки майбутніх педагогічних кадрів у вчительських колегіумів, як правило, визначається кожним окремим закладом і фіксується у статуті освітньої інституції. Так, метою навчання у Колегіумі в Бельську-Бялій є підготовка високо кваліфікованих учительських кадрів за спеціальностями, про які говориться у § 3 п. 2 і 3, з особливою увагою про збільшення шансів випускників на ринку праці.

Зокрема, метою колегіуму є:

а) навчання і підготовка слухачів до професії вчителя і педагога та підготовка вчителів у відповідності з правилами, зазначеними в окремих положеннях;

б) розвивання у студентів допитливості і прагнення пошуку, критичної, відкритої постави; виховання їх у дусі толерантності, поваги до істини, поваги переконань і прав інших осіб, патріотизму, демократії і відповідальності за долю суспільства і держави;

в) забезпечення належних умов для охорони здоров'я та догляду за фізичний розвиток слухачів;

г) створення для студентів оптимальних умов для навчання і розвитку власної особистості;

е) розвиток у слухачів мотивації до праці вчителя та зацікавлення процесами навчання і виховання [9].

Метою спеціальності, спрямованої на підготовку вчителів інтегрованого навчання, визначено підготовку висококваліфікованих компетентних кадрів, відповідно до сучасних тенденцій освіти – вчителів подвійної спеціальності, до роботи з дітьми в інтегрованій ранній шкільній освіті. Випускник колегіуму повинен бути готовий до того, щоб:

– забезпечити дітям опіку, виховання і навчання в атмосфері акцептації і безпеки;

– створювати умови, що дають можливість дитині досягнення «шкільної готовності»;

– бути провідником малої дитини у пізнанні і розумінні себе і світу;

– підтримувати самостійні дії дитини у набутті вмінь через діяльність;

– допомагати дитині знаходити своє місце в групі однокласників і суспільстві;

– вводити дитину у світ універсальних цінностей, таких як, наприклад: добро, істина і краса;

– реалізовувати консультативну функцію та підтримку виховної діяльності по відношенню до батьків [12].

Бажаючи підготувати педагогічні кадри відповідно до вимог і викликів сучасного ринку праці, вчительські колегіуми практикують навчання майбутнього вчителя за двома спеціальностями одночасно. Так, найпопулярнішою формулою в системі професійної освіти вчителя раннього шкільного навчання є поєднання спеціальності вчителя інтегрованого навчання зі спеціальністю вихователя дошкільної установи, рідше – вчителя музики, іноземних мов, логопеда.

У сфері основної спеціальності (вчитель інтегрованого навчання) головними завданнями професійної підготовки є:

– підготувати для навчання (проведення занять);

– забезпечити академічну підготовку для викладання дисципліни (проведення занять) за допомогою реалізації дисциплін, що відповідають предметам основним і за напрямком, передбаченим у стандартах освіти для дано-

го напрямку вищої освіти I рівня, визначеним у положеннях у справі стандартів навчання для окремих напрямків вищої освіти і рівнів освіти.

У межах додаткової спеціальності здійснюється підготовка до:

1) навчання другої дисципліни (проведення занять);

2) викладання дисципліни (проведення занять), у межах, необхідних для реалізації програмної основи дошкільної освіти та загальної середньої освіти в окремих типах шкіл, окресленої в положеннях у справі програмної основи дошкільного виховання та загальної середньої освіти в окремих типах шкіл [8].

Отже, випускник учительського колегіуму зі спеціальності рання шкільна і дошкільна педагогіка, має бути готовий до виховної і дидактичної праці у 1–3 класах інтегрованого навчання в загальних середніх школах та до реалізації опікунсько-виховної і дидактичної діяльності у закладах дошкільного виховання. Спеціальні предмети у поєднанні з педагогічною практикою дозволяють випускникам досягнути високого рівня професійної компетенції у галузі інтегрованого навчання і дошкільного виховання, знань і умінь у:

– сприянні гармонійному розвитку дитини;

– організації суспільного життя у віковій групі, відділі, класі, школі та локальному середовищі;

– співпраці з іншими вчителями та батьками;

– реалізації навчальних занять;

– розвитку пізнавальних інтересів і сприянні інтелектуальному розвитку дітей засобами вибору активних методів і технологій навчання – учіння та навчально-методичних посібників;

– дослідженні та оцінюванні досягнень дітей [2].

З огляду на кваліфікації та освітні ступені, які присуджуються випускникам учительських колегіумів, усі навчальні заклади цього типу у Польщі можна поділити на дві групи:

1. Вчительські колегіуми, які присуджують випускникам диплом про закінчення даного навчального закладу.

2. Вчительські колегіуми, які присуджують випускникам диплом про закінчення даного навчального закладу та надають випускникам ступінь ліценціата (бакалавра).

Диплом про закінчення вчительського колегіуму дає право працювати вчителем і вихователем у базовій школі, гімназії, опікунських, ресоціалізаційних і позанавчальних закладах, а також можливість складання екзамену на здобуття ступеня ліценціата у ВНЗ, який здійснює опіку над колегіумом. Після успішного складання екзамену, випускник зазвичай може продовжувати навчання на II рівні (магістр) у будь-якому ВНЗ Польщі [3].

Підготовка вчителів інтегрованого навчання у вчительському колегіумі триває не менше 3 років (6 семестрів).

Загальна кількість годин, призначених на вивчення академічних дисциплін, визначається програмною ра-

дою кожного окремого закладу з урахуванням стандартів освіти для даного напряму вищої освіти I рівня та мінімального годинного навантаження для дисциплін, що реалізуються в учительських колегіумах.

Аналіз офіційної документації вчительських колегіумів дозволяє ствердити, що розподіл дисциплін за групами предметів неоднорідний, і, як правило, залежить від рішення програмної ради кожного окремого навчального закладу. Так, у вчительському колегіумі в Радом'ю, що функціонує під опікою університету Марії Кюрі-Склодовської у Любліні, до групи загальних дисциплін спеціальності «Інтегроване раннє шкільне навчання і дошкільна освіта» відноситься група таких базових предметів, як: вибрані проблеми філософії, професійна етика, загальна психологія, психологія ходу життя, біологічні основи психічних процесів, загальна соціологія, вступ до педагогіки, сучасні педагогічні системи, іноземна мова, фізичне виховання, інформаційна технологія.

У свою чергу, вчительський колегіум у м. Велюні до групи базових дисциплін відносить: вибрані проблеми філософії, вступ до соціології, соціологія виховання, методи педагогічних досліджень, соціальні патології, професійна етика і фізичне виховання [1].

Другу частину групи загальних дисциплін становлять предмети за напрямом, наприклад: теоретичні основи навчання, теоретичні основи виховання, соціальна педагогіка, біомедичні основи розвитку і виховання, теоретичні основи ранньої шкільної педагогіки, рання шкільна педагогіка, теоретичні основи інтегрованого навчання, теоретичні основи знання про польську мову, теоретичні основи математики, теоретичні основи природознавства, дитяча література, полоністична освіта з методикою, математична освіта з методикою, середовищна освіта з методикою, музична освіта з методикою, художня освіта з методикою, фізична освіта з методикою, технічна освіта з методикою, комп'ютерні заняття з методикою, музичні заняття, педагогічна терапія, основи логопедії в дошкільній установі і 1–3 класах, основи освітнього проєктування в 1–3 класах. Також до групи дисциплін, які вивчаються у рамках здобуття основної спеціальності, можуть належать: конфлікти в шкільному класі, виховна психологія, клінічна психологія дитини, індивідуалізація процесу навчання, педагогічна діагностика і терапія тощо. Обов'язковим предметом у переліку дисциплін з основної спеціальності «Інтегроване навчання» є «Емісія голосу», на який повинно бути призначено не менше 30 годин.

Варто зазначити, що, з огляду на специфіку напряму, навчальні дисципліни, які відносяться до групи «Педагогічна підготовка», часто не виділяються в окрему групу, а внесені до переліку предметів базових і, частково, предметів основної спеціальності.

Тим не менше, в рамках педагогічної підготовки обов'язковими є дисципліни, які розглядають відповідну проблематику: психологія, педагогіка, предметна дидактика, а також педагогічна практика.

Варто зазначити, що специфіка професійної підготовки вчителя початкових класів у вчительських колегіумах Польщі полягає в акцентуванні уваги на практичну підготовку. Аналіз офіційної документації вчительських колегіумів дозволяє ствердити, що, незважаючи на присутність усіх форм навчальних занять (аналогічно як у випадку вищої освіти I ступеня), тобто лекцій, практичних занять і семінарів, у середньому на лекції припадає менш ніж 1/3 загального часу, призначеного на професійну підготовку.

Так, у вчительському колегіумі у м. Велюні загальна кількість навчальних годин упродовж одного циклу освіти денної форми навчання складає 2535 годин, з яких тільки 630 призначається на лекції, а, у свою чергу, 1905 годин – на практичні заняття; на заочній формі загальна кількість годин (1760) розподіляється таким чином: лекції – 435 год., практичні заняття – 1325 [1].

Результати дослідження. Отже, якість освіти, яку отримує випускник колегіуму, є істотно відмінною від тієї, яку здобуває випускник університету. У вчительських колегіумах теоретичне навчання доповнюється розбудованою програмою дворічної практики. Окрім того, в програмі професійної освіти передбачується набагато більше годин на формування дидактичних компетенцій, які становлять фундамент професії вчителя інтегрованого навчання. Курси дидактики і предметних методик, педагогіки та психології, а також освітнього права й емісії голосу становлять ядро освіти в колегіумах. Заняття часто ведуться викладачами, які дійсно навчали і далі навчають у школах і знають усе, про що говорять, із власної практики. Проведення заняття є майстерністю, якої не можна навчитися з лекції, що викладається особами, які ніколи не працювали у школі (а ними досить часто є теоретично висококваліфіковані викладачі університетів). Студенти дізнаються від останніх багато захоплюючих речей про теорію інтегрованого навчання, але не отримують жодної інформації, як зосередити на собі увагу сорока балакучих учнів і навчити їх мислити, не підглядаючи у підручник.

Учительські колегіуми за своєю ідеєю на момент створення повинні були стати перехідним і тимчасовим засобом розв'язання проблеми підготовки педагогічних кадрів для системи інтегрованого навчання. Однак, як буває у таких випадках, такі тимчасові дії стають досить тривалими.

Отже, колегіуми вписались на тривалий час у систему вищої освіти Польщі і заповнили існуючий пробіл у професійній освіті вчителів. Упродовж двох десятиліть свого існування вони досягнули величезний дидактичний і нау-

ковий доробок: опрацювали оригінальну концепцію освіти, що суттєво відрізняється від теоретично-філософської моделі університетської освіти, досконало відповідає вимогам ринку праці й забезпечує своїм випускникам усебічну й адекватну підготовку до виконання завдань, які чекають на них у щоденній роботі в школі.

Однак, на жаль, учительські колегіями в 2015 році припинили свою діяльність, не зважаючи на високу якість професійної підготовки і те, що насправді є важливою і потрібною альтернативою для теоретичної вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що досвід у галузі підготовки педагогічних кадрів для інтегрованого навчання в 1–3 класах початкової школи Польщі, накопичений учительськими колегіями, та діяльність їх випускників заслуговують ґрунтовнішого вивчення і практичного використання в системі професійної підготовки майбутніх учителів як у Польщі, так і в Україні.

Список використаних джерел

1. Edukacja Wczesnoszkolna i Przedszkolna. Kolegium Nauczycielskie w Wieluniu. Retrieved from <http://www.kn.wielun.pl/specjalnoci/ewip>
2. Kierunki kształcenia. Kolegium Nauczycielskie w Radomiu. Retrieved from <http://www.kn.radom.pl/index.php?parent=kierunki>
3. Kolegium Nauczycielskie w Bytomiu. Retrieved from http://kolegiumbytom.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=13
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 września 2002 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. Dz. U. z dnia 23 września 2002 r.
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli. Dz.U. 1999, nr. 67, poz. 755.
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. Dz.U. 2009, nr 50, poz. 400.
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1997 r. w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli. Dz.U. z 1997, nr 104, poz. 664.
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 2006 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych. DZ.U. 2006, nr 128, poz. 897.
9. Statut Kolegium Nauczycielskiego w Bielsku-Białej. Retrieved from <http://kn.edu.pl/content/view/71/101/>.
10. Turkowska E. Wyższe szkoły zawodowe są konieczne! Przypadek kolegiów nauczycielskich – list. Retrieved from http://wyborcza.pl/1,95892,7186095,Wyzsze_szkoly_zawodowe_sa_konieczne__Przypadek_kolegiow.html#ixzz2rM7yPzE8
11. Zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczycieli [w]: USTAWA o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. Dz.U. 1991. Nr 95. poz. 425.
12. Zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i edukacja przedszkolna. Kolegium Nauczycielskie w Bielsku-Białej. Retrieved from <http://kn.edu.pl/content/view/590/149/>.

*Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 10.09.2020*